

çevrilmiştir. Diğer eserleri şunlardır: *Fanatic and Fanatism* (Liverpool 1887, 1890, 1898), *The Troubles in the Balkans: The Turkish Side of the Question* (Liverpool 1904), *Footprints of the Past: A series of Lectures Demonstrating How the Discoveries of Geologists and Archaeologists are Conformable with the Islamic Faith* (Liverpool 1907), *Studies in Islam: A Collection of Essays* (müellifin çeşitli konulardaki altı makalesini içerir; Liverpool 1895, 1905), *The First Book of the Iliad* (Homeros'la ilgili bir monografidir; London 1919), *Polly* (1892), *The Wages of Sin* (1894), *Moses, Christ and Mohammed* (1897), *Many Antiquities* (1898).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdullah Quilliam, *Din-i İslâm ve İslâmiyet'in Başlıca Kavâid-i Esâsiyye-i İ'tikâdiyyesi Hakkında Ma'lûmât-ı Mücmele* (trc. Mahmud Esad Seydişehrî), İzmir 1311, s. 34; a.mlf., *Ülemâ-yı İslâmiyyeye Bir Sual ve Abdullah Guvilyam Efendi'nin Cevabı* (trc. Ahmet Hamdi Akseki), İstanbul 1332, s. 6; J. J. Pool, *Studies in Mohammedanism: Historical and Doctrinal, with a Chapter on Islam in England*, Westminster 1892, s. 396-397, 402; Serkis, *Mu'cem*, II, 1580, 1670; P. Clark, *Marmaduke Pickthall: British Muslim*, London 1986, s. 39; Ali Köse, *Neden İslâm'ı Seçiyorlar*, İstanbul 1997, s. 25; J. Guifford, "Quilliam, William Henry", *Oxford Dictionary of National Biography: In Association with the British Academy from the Earliest Times to the Year 2000* (ed. H. C. G. Matthew – B. Harrison), Oxford 2004, XLV, 682; Humayun Ansari, "Process of Institutionalisation of Islam in England and Wales, 1830s-1930s", *Muslims in Europe: From the Margin to the Centre* (ed. Jamal Malik), Münster 2004, s. 35, 38; a.mlf., *The Infidel Within: Muslims in Britain since 1800*, London 2004, s. 84, 123; a.mlf., "Making Transnational Connections: Muslim Networks in Early Twentieth-Century Britain", *Islam in Inter-War Europe* (ed. N. Clayer – E. Germain), New York 2008, s. 54; D. Robinson-Dunn, *The Harem, Slavery and British Imperial Culture: Anglo-Muslim Relations in the Late Nineteenth Century*, Manchester 2006, s. 164-165; Kadir Mısıroğlu, *Bir Mazlum Padişah: Sultan 2. Abdülhamid*, İstanbul 2007, s. 190; Muhammet Recai Çiftçi, *Mühtedi Abdullah Henry Quilliam'ın Din-i İslâm Adlı Eserinin ve Makalelerinin Kelâmî Açından Değerlendirilmesi* (yüksek lisans tezi, 2009), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; R. Geaves, *Islam in Victorian Britain: The Life and Times of Abdullah Quilliam*, Leicestershire 2010, s. 4, 52, 57, 69, 71, 76, 100, 146, 155, 204, 217, 224, 242, 247, 268-269; A. Le Chatelier, "Les musulmans en Angleterre et dans les possessions anglaises d'Europe", *RMM*, III (1907), s. 133; *The Crescent*, XXXI/799, 13 Mayıs 1908, s. 306; Ahmet Uçar, "Sultan Abdülhamid'den Nijerya'ya Nişan...", *Tarih ve Düşünce*, sy. 64, İstanbul 2006, s. 29; Safvet Senih, "İngiltere Şeyhülislamı Abdullah Quilliam", *Sızıntı*, sy. 339, İstanbul 2007, s. 145.

MUHAMMET RECAİ ÇİFTÇİ

ABDULLAH SİRÂCEDDİN

(عبد الله سراج الدين)

Ebü'n-Necib Abdullâh Sirâcuddîn
b. Muhammed Necib Sirâciddîn
el-Hüseynî el-Halebî
(1924-2002)

Halepli âlim.

Halep'te doğdu. Babası Muhammed Halep'in önde gelen âlimlerindendi. Annesi Hatice Hanım, Halep'in ilmiyle tanınan Mektebî ailesinden Vahîd el-Mektebî'nin kızıdır. Soyu Hz. Hüseyin'e dayandırıldığından Hüseyinî nisbesiyle anılır. Sultâniyye Camii Medresesi'ne dört yıl devam ederek hıfzını tamamladı; fıkıh, nahiv, matematik dersleri aldı, bazı eski Arap şiirlerini ve hitabeleri ezberledi. Ardından Hüsreviyye Medresesi'ne kaydoldu (1936). Başta babası olmak üzere Osman el-Misrî, Abdülvehhâb el-Misrî, Muhammed İbrâhim es-Selkinî, Muhammed Râgıb et-Tabbâh, İsâ el-Beyânûnî, Mustafa ez-Zerkâ gibi âlimlerden ders okudu.

Abdullah Sirâceddin, Halep Evkaf Dairesi'nde Ebü'd-Dereceyn Camii müderrisliği için açılan imtihanı kazanarak tefrîs hayatına başladı. Burada fıkıh ve nahiv okuttu. Daha sonra Ma'hedü'l-ulûmî's-şer'iyye müderrisliğine getirilince tefsir, hadis; es-Sâneviyyetü's-şer'iyye'de tevhid, hadis ve fıkıh dersleri verdi. 1946'da babası, yaşlılığı sebebiyle kendi ders halkalarını ona devretti. Aynı yıl babasıyla birlikte hac vazifesini ifa etti. Bir süre Süleyman Camii'nde imamlık yaptı. Bankûsâ, Emevî ve Hamevî camilerinde öğrencilere ve halka açık dersler verdi. 1958'de kapatılan Ma'hedü'l-ulûmî's-şer'iyye'nin tekrar açılmasını sağladı. Medresetü't-ta'limî's-şer'î ile bu medresenin ihtiyaçlarını karşılamak ve ilmi faaliyetleri desteklemek amacıyla Cem'iyetü't-ta'limî's-şer'î müesseselerini kurdu. Bu cemiyete bağlı birer hâfızlık ve kıraat kursu açtı. 1980'deki Hama olaylarından sonra Medine'ye gitti, burada kendini ibadete ve eser telifine verdi. 1983'te tekrar Halep'e döndü; et-Ta'limü's-şer'î Medresesi ile Emevî ve Bankûsâ camilerinde derslerine yeniden başladı. 1989 sonlarına doğru sağlık sorunları yüzünden derslerini bıraktı ve et-Ta'limü's-şer'î Medresesi ile cemiyetinin sorumluluğunu oğlu Muhammed Necib'e devretti. 4 Mart 2002 tarihinde vefat etti, vasiyeti gereği Şa'bâniye Camii haziresine defnedildi.

Başta yeğeni ve damadı Nüreddin İtr ile Muhammed Avvâme olmak üzere

Abdullah
Sirâceddin

Mahmûd Mîre, Züheyr Nâsır, Abdullah Necib Sâlim gibi şahsiyetlerin kendisinden faydalandığı Abdullah Sirâceddin âlimlerle görüşmek üzere Mekke, Medine, Dimaşk, Humus, Hama, Bağdat ve Kudüs gibi şehirlere seyahatler yapmıştır. Fıkıh, usûl-i fıkıh ve tasavvuf yanında özellikle akaid, tefsir ve hadisle ilgilenmiş, başta *Kütüb-i Sitte*'dekiler olmak üzere birçok hadis ezberlemiştir. Nüreddin İtr onu hadis hâfızı diye niteler (*Şafaḥât*, s. 30). İtikâdda Selefiyye'ye (*Ḥavle tercemeti'l-merḥûm*, s. 21-28; Nüreddin İtr, s. 166), amelde ise Hanefî mezhebine bağlıydı. Dinî ilimler yanında şiir ve tasavvufla da ilgilenmiş, uzunca bir münâcât kaleme almıştır (*Ed'iyetü's-şabâh*, s. 71-76). Babası yoluyla gelen Ahmediyye (İdrîsiyye) tarikatı yanında Rifâiyye, Kâdiriyye, Halvetiyye, Bedeviyye'den de icâzet almıştır. Rifâî erkânına göre icra edilen bir zikir meclisi vardı.

Eserleri. Kur'an ve Tefsir. *Hedyü'l-Kur'âni'l-Kerîm ilâ ma'rifeti'l-avâlim ve't-tefekkrü fi'l-ekvân* (Dimaşk 1411/1991), *Ḥavle tefsîri sûreti'l-Ḥucurât* (Dimaşk 1413/1992), *Ḥavle tefsîri sûreti Kâf* (Halep 1414/1993), *Hedyü'l-Kur'âni'l-Kerîm ile'l-ḥucceci ve'l-burhân* (Dimaşk 1415/1994), *Ḥavle tefsîri sûreti'l-İhlâş ve'l-Mu'avvizeteyn ba'dehâ* (Dimaşk 1416/1996), *Ḥavle tefsîri sûreti'l-Kevşer* (Dimaşk 1417/1996), *Tilâvetü'l-Kur'âni'l-mecîd: Fezâ'ilühâ, âdâbühâ, ḥaşâ'îşühâ* (Dimaşk 1418/1997), *Ḥavle tefsîri sûreti'l-Mülk* (Dimaşk 1418/1997), *Ḥavle tefsîri sûreti'l-İnsân* (Dimaşk 1420/2000), *Ḥavle tefsîri sûreti'l-Fâtîḥa Ümmi'l-Kur'âni'l-Kerîm* (Dimaşk 1420/2000), *Ḥavle tefsîri sûreti'l-'Alak* (*İḳra' bi'smi rabbike llezî ḥalaḳ (ve tüsemnâ sûretü'l-'Alak)*) (Dimaşk 1421/2001).

Hadis. 1. Seyyidünâ Muhammed Resûlullâh (s.a.s.): Şemâ'ilühü'l-ḥamîde ve ḥişâ'lühü'l-mecîde (Halep 1394/1974; Dimaşk 1399; Halep, ts. [Dârü'l-Felâḥ]). Bu

eser Hâlid Williams tarafından *Our Master Muhammad the Messenger of Allah: His Sublime Character and Exalted Attributes* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (Rotterdam 2008). **2. eş-Şalâtü 'ale'n-nebiy (s.a.s.): Aĥkâmühâ, fezâ'ilühâ, fevâ'idühâ** (Dımaşk 1405/1984, 1410/1990). **3. Şerhu'l-Manzûmeti'l-Beykûniyye fî muştalâhi'l-hadîş** (Halep, ts., 1372, 1398, 1430/2009; Dımaşk, ts.). Ömer (Tâhâ) b. Muhammed b. Fettûh el-Beykûni'ye ait (ö. 1080/1669 [?]) hadis usulüne dair manzum risâlenin şerhidir. Hadis ilmine yeni başlayanların bilmesi gereken terim, kural ve konuları öğretmek amacıyla kaleme alınmış olan bu şerh müellifin Halep'teki es-Sâneviyyetü's-şer'iyye öğrencileri için hazırladığı ders notlarının (*İmlâ'ât fî 'ilmi muştalâhi'l-hadîş*) kitap haline getirilmiş şeklindedir.

Akaid. 1. Şehâdetü lâ'ilâhe illallâh Muhammedün Resûlüllâh (s.a.s.): Fazlühâ, me'ânihâ, şevâhidühâ ve meşâhidühâ, me'âlibühâ (baskı yeri ve tarihi yok [Mektebetü dâri'l-felâh]). Hüseyin (Hussain) Caraballo ve Sürâka Abdülaziz (Suraqah Abdul Aziz) tarafından *The Testimony of Faith There is No God but God and Muhammad (asws) is the Messenger of God: Its Merits, Meanings, Requirements and Effects* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (Rotterdam 2010). **2. el-İmân bi'l-melâ'iketi 'aleyhimü's-selâm** (Halep 1391/1972; Dımaşk 1410/1990, 5. bs. 1428/2007). Meleklerin özellikleri, görevleri ve konumlarının ele alındığı eserin sonunda cinler âlemi hakkında müstakil bir bahis bulunmaktadır. **3. el-İmân bi-'avâlimi'l-âhîreti ve mevâkıfihâ** (Halep 1397/1977, 1404/1984; Dımaşk 1419/1999).

Diğer Eserleri: el-Ed'îye ve'l-ezkârü'l-vârîde ânâ'e'l-leyli ve efrâfe'n-nehâr (Halep 1383/1963; Dımaşk 1424/2004; baskı yeri yok, 1425/2004); **ed-Du'â': Fezâ'ilühû, âdâbühû, mâ verede fî'l-münâsebâti ve muĥtelefi'l-evkât** (Halep 1416/1995, 1430/2009; Dımaşk 1416/1995); **el-Hedyü'n-nebevî ve'l-irşâdâtü'l-Muĥammediyye (s.a.s.) ilâ mekârimi'l-aĥlâk ve meĥâsini'l-âdâbi's-seniyye** (Halep 1419/1999); **et-Teĥarrüb ile'llâhi te'âlâ: Fazlühû, tarîkühû, merâtibühû** (2. bs. Dımaşk 1418/1997); **Ed'îyetü's-şabâĥ ve'l-mesâ'** (Dımaşk, ts. [Müessesetü's-Şâm]); **Ĥavle tercemeti'l-merĥûm el-îmâm el-'allâme eş-seĥîr ve'l-'âri-fî'l-kebir fazîleti seyyidi el-vâlid eş-Şeyĥ Muĥammed Necîb Sirâciddîn el-Ĥüseynî (r.a.)** (Halep 1422/2002);

Şu'ûdü'l-aqvâl ve ref'u'l-a'mâl ile'l-kebirî'l-müte'âl zî'l-'izzeti ve'l-celâl (3. bs. Halep 1423/2002; baskı yeri ve tarihi yok [Mektebetü Dâri'l-Felâh]) (eserde önce, "Güzel sözler O'na yükselir; onu da sâlih amel yükseltir" âyetinde [Fâtır 35/10] geçen güzel sözün ve sâlih amelin anlamları üzerinde durulmuş, amellerin Allah'a yükselmesinin aşamaları, hikmetleri ve kula kazandıracağı anlatılmıştır); **eş-Şıyâm: Âdâbühû, me'âlibühû, fevâ'idühû, fezâ'ilühû** (Dımaşk 1425/2004); **Menâsikü'l-hac** (3. bs. Dımaşk 1426/2005); **eş-Şalâtü fî'l-İslâm: Menziletühâ fî'd-dîn, fezâ'ilühâ, âşâruhâ, âdâbuhâ** (Dımaşk 1427/2006).

Abdullah Sirâceddin'in ders ve sohbetlerinden kitaplaştırılarak yayımlanan eserleri de şunlardır: **Muĥâĥarât ĥavle mevâkıfi seyyidinâ Resûlüllâh (s.a.s.) me'a'l-'âlem** (nşr. Muhammed Muhyiddin Sirâceddin – Muhammed Ali el-İdlîbî, I, baskı yeri yok, 1424/2003; II, Dımaşk 1426/2005; III, Dımaşk 1429/2008); **Dürûs ĥavle tefsîri ba'zi âyâtî'l-Ĥur'âni'l-Kerîm** (nşr. Muhammed Muhyiddin Sirâceddin – Muhammed Necîb Sirâceddin, Halep 1425/2004); **Muĥâĥarât ĥavle'l-isrâ'i ve'l-mi'râc: Âşâruhû, fezâ'ilühû, esrâruhû** (nşr. Muhammed Muhyiddin Sirâceddin – Muhammed Necîb Sirâceddin, Dımaşk 1426/2005); **Muĥâĥarât ĥavle hicretihî (s.a.s.) min Mekkete'l-Mükerreme ile'l-Medîneti'l-Münevvere** (nşr. Muhammed Muhyiddin Sirâceddin, Dımaşk 1427/2006); **Muĥâĥarât ĥavle'l-fezâ'ili'l-Muĥammediyye (s.a.s.)** (nşr. Muhammed Ali el-İdlîbî, Dımaşk 1428/2007); **Muĥâĥarât ĥavle 'âlemi'l-cenne: Merâtibü'l-cenne, elvânü'n-na'im fi'l-cenne, şifâtü ehli'l-cenne** (nşr. Muhammed Ali el-İdlîbî, baskı yeri yok, 1430/2009). Bunların dışında müellif Rifâiyye tarikatının evrâdini ihtiva eden eserlerden Ahmed er-Rifâi'nin **Ĥizbü'l-ferec**'ini, Kutbuddin el-Bekrî es-Siddîki'nin **Virdü's-seher**'ini (baskı yeri ve tarihi yok) ve Seyyid İbrâhim er-Râvî'nin **es-Seyr ve'l-mesâ'i fi aĥzâbi ve evrâdi's-seyyidi'l-ġavsi'l-kebir Ahmed er-Rifâ'i** adlı eserini neşretmiştir (M. Muhyiddin Sirâceddin, *İthâfû'l-muĥibbîn*, s. 360).

Abdullah Sirâceddin'in hayatı ve eserleri hakkında Nüreddin İtr, **Şafaĥât min ĥayâtî'l-İmâm Şeyĥi'l-İslâm eş-Şeyĥ**

'Abdillâh Sirâciddîn el-Ĥüseynî raĥıyallâhü 'anh adıyla bir eser kaleme almıştır (Dımaşk 1423/2002, 1424/2003). Kendi oğlu Muhammed Muhyiddin, önce **Muĥâĥarât ĥavle mevâkıfi Seyyidinâ Resûlüllâh (s.a.s.) me'a'l-'âlem** adlı eserinin girişinde (s. 5-80) babasının hayatına ve ilmi kişiliğine yer vermiş, daha sonra **İthâfû'l-muĥibbîn bi-zikri menâkıbi'l-İmâm eş-Şeyĥ 'Abdillâh Sirâciddîn el-Ĥüseynî (raĥimehullâhü te'âlâ ve raĥıye 'anh)** adıyla hacimli, müstakil bir çalışma yapmıştır (bu eser henüz basılmamış olmakla birlikte Abdullah Sirâceddin adına kurulan internet sitesinde erişime açılmıştır [bk. bibl.]). Ahmed b. Muhammed Serdâr, Abdullah Sirâceddin ile ilgili olarak **İ'lâmü'l-ĥalebeti'n-nâciĥîn fîmâ 'alâ min esânidi's-Şeyĥ 'Abdillâh Sirâciddîn** (Halep 1414/1994) ve **Erba'üne ĥadişen nebeviyyen bi-esânidi's-Şeyĥ 'Abdillâh Sirâciddîn min erba'ine kitâben** (Halep 1415/1995) adıyla iki eser kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdullah Sirâceddin, *Ĥavle tercemeti'l-merĥûm Muĥammed Necîb Sirâciddîn el-Ĥüseynî*, Halep 1422/2002; a.mlf., *Muĥâĥarât ĥavle mevâkıfi seyyidinâ Resûlüllâh* (nşr. M. Muhyiddin Sirâceddin – M. Ali el-İdlîbî), [baskı yeri yok] 1424/2003, neşreden giriş, I, 5-80; a.mlf., *Ed'îyetü's-şabâĥ ve'l-mesâ'*, Dımaşk, ts. (Müessesetü's-Şâm); İbn Nâsirüddin, *Mecâlis fî tefsîri ĥavlihi te'âlâ "Leĥad menne'llâhü iz be'âse fĥim resûlen min enfûsihim"* (nşr. Muhammed Avvâme), Beyrut-Cidde 1421/2000, neşreden giriş, s. 9; Abdülkâdir Ayyâş, *Mu'cemü'l-mü'ellifine's-Süriyyin fî'l-ĥarni'l-'işrin*, Dımaşk 1405/1985, s. 242; Ahmed b. Muhammed Serdâr el-Halebî, *İ'lâmü'l-ĥalebeti'n-nâciĥîn fîmâ 'alâ min esânidi's-Şeyĥ 'Abdillâh Sirâciddîn*, Halep 1414/1994; a.mlf., *İ'ânetü'l-mücciddîn fî terâcimi a'lâmi'l-muĥaddişin mine's-şüyûĥi'l-Ĥalebiyyin*, II, 349-368, Ahmed M. Serdâr özel kütüphanesi; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşîf, *Mu'cemü'l-me'âcim ve'l-meşâĥât ve'l-feĥâris ve'l-berâmic ve'l-esbât*, Riyad 1423/2002, III, 186-189; Muhammed Beyler, *XX. Asır Halep Muĥaddisleri ve Abdülfettâh Ebû Gudde'nin Ĥadisçiliĥi* (doktora tezi, 2008), ŞÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 52-56; Ahmed el-Alâvine, *Zeylû'l-A'lâm*, Cidde 1432/2011, III, 129; Abdullah Necîb Sâlim, "Tercemetü'l-İmâm es-Seyyid 'Abdillâh Sirâciddîn raĥimehullâhü te'âlâ", *el-Müctemâ'*, sy. 1493, Küveyt 2002, s. 56-57; Bekrî Şeyh Emîn, "eş-Şeyĥ 'Abdillâh Sirâciddîn", *el-Türâşü'l-'Arabi*, XXVI/103, Dımaşk 1427/2006, s. 193-204; İbrahim Hatiboĥlu, "Abdullâh Sirâcuddîn el-Ĥüseynî", *Ĥadis Tetkikleri Dergisi*, IV/1, İstanbul 2006, s. 225-229; M. Muhyiddin Sirâceddin, *İthâfû'l-muĥibbîn bi-zikri menâkıbi'l-İmâm eş-Şeyĥ 'Abdullâh Sirâcuddîn el-Ĥüseynî* (nşr. Bekrî Brîmü es-Semmân), <http://www.srajalden.com/files/book/53.pdf> (06.07.2014).

